

УДК 159.9

*Р. Сірко, д.психол.н., проф., нач. каф. (ORCID 0000-0002-9398-6272)
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*

ФЕНОМЕН НЕПОВНОЦІННОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАЗДРОСТІ

Вивчення особливостей синдрому неповноцінності та феномену заздрості набувають особливої актуальності, що визначається зростанням впливів на людей стрес-факторів в умовах війни, які викликають відповідні психологічні зміни та деформації особистості, призводять до формування негативних психічних станів тощо.

Сьогодні дослідники розглядають феномени неповноцінності та заздрості у межах певних теоретико-методологічних та концептуальних підходів, які розвивалися протягом останніх років та активно формували теоретичне й практичне підґрунтя для вивчення зазначених явищ з урахуванням сучасних наукових поглядів щодо їх формування, розвитку, класифікації та діагностування. Все це знайшло відображення у дослідженнях вітчизняних науковців, результати яких дозволяють систематизувати, адаптувати та створювати актуальний психодіагностичний інструментарій для дослідження феноменів неповноцінності, заздрості та зв'язків між ними.

Результати проведеного теоретико-методологічного дослідження дозволили запропонувати до використання сучасні закордонні та вітчизняні психодіагностичні методики для встановлення статистичних зв'язків між феноменами неповноцінності та заздрості через аналіз наступних показників:

- почуття неповноцінності (ідентифікація осіб зі зміненим почуттям власної гідності) за допомогою Опитувальника порівняльного індексу почуття неповноцінності «CFII» (Comparative Feeling of Inferiority Index, P.N. Dixon & D.A. Strano, 1989-1990), який адаптовано українською мовою у 2022 році Березюком О.Р., Фільцом О.О., Грабчаком В.І., Сірко Р.І.;

- видів заздрості за Методикою діагностики видів заздрості (Кузнецов М.А., Фоменко К.І., Лифар Н.Л.) з україномовною адаптацією у 2023 році;

- відмінностей у диспозиційній заздрості за допомогою Шкали для вимірювання доброякісної та злоякісної заздрості «BEMAS» (The Benign and Malicious Envy Scale, Lange & Crusius, 2015), адаптованою та апробованою українською мовою Н. Пилат та І. Галецькою у 2022 році.

Проведене дослідження дозволило зробити певні теоретико-методологічні висновки щодо взаємозв'язку між феноменами неповноцінності та заздрості, що може слугувати базою для продовження експериментальних пошуків задля встановлення більш конкретних психологічних показників та характеристик цього взаємозв'язку із застосуванням сучасних психодіагностичних методик.

Ключові слова: синдром неповноцінності; самооцінка; соціальне порівняння; заздрість.

Вступ. Вивчення особливостей синдрому неповноцінності та феномену заздрості набувають сьогодні особливої актуальності, що визначається складною соціально-психологічною ситуацією в Україні, зростанням впливів на людей стрес-

факторів в умовах війни, які викликають відповідні психологічні зміни та деформації особистості, призводять до формування негативних критичних станів, інших психологічних проявів негативних впливів на людину.

Сьогодні дослідники розглядають феномени неповноцінності та заздрості у межах теоретико-методологічних та концептуальних підходів, які розвивалися протягом останніх років та активно формували теоретичне й практичне підґрунтя для вивчення зазначених явищ з урахуванням сучасних наукових поглядів щодо їх формування, розвитку, класифікації та діагностування.

Зважаючи на актуальність проблеми та доцільність її вивчення, нами було обрано наступне спрямування роботи - теоретико-методологічне дослідження проблеми взаємозв'язку феноменів неповноцінності та заздрості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом у психологічній науці значно зростає зацікавленість у дослідженні феноменів неповноцінності, заздрості та їхніх негативних наслідків для особистості.

Так історично склалося, що переважна більшість наукових пошуків у цьому напрямі ґрунтується на теоретико-методологічних положеннях, які пов'язані із психоаналітичним трактуванням синдрому неповноцінності, самооцінки, заздрості тощо.

А. Адлер визначив почуття неповноцінності як один із центральних психологічних феноменів, на основі якого людина будує стиль і способи самореалізації та формування життєвого шляху. Це явище формується на основі фундаментальних потреб у навчанні і набутті компетентності як одне з центральних, «енергетично-мотиваційних» джерел соціальної самореалізації, нерозривно пов'язане з фундаментальною властивістю

людини – соціальним інтересом (термін А. Адлера) [9].

Комплекс неповноцінності як теоретичне поняття в індивідуальній психології А. Адлера означає «енергетичний потенціал психічної активності», який викликається переживанням дитиною відчуття власної недостатності. Далі відбувається витіснення цього почуття в несвідоме і надання йому постійної ненаситності, а прагнення до позитивного переживання цього почуття стимулює різні види діяльності [1].

А. Адлер вважав, що для того, щоб зрозуміти поведінку людини треба з'ясувати, в чому людина відчуває себе неповноцінною і як вона долає свою неповноцінність, а також які цілі вона ставить при її подоланні, при цьому в міркуваннях про кінцеву мету людського життя він виділяє три різних етапи: бути агресивним, бути могутнім і бути недосяжним [1].

Таким чином, комплекс неповноцінності являє собою глибоке всеохоплююче почуття власної неповноцінності у порівнянні з іншими людьми, який часто супроводжується помилковими установками і неадекватною поведінкою.

Даний комплекс діє протягом усього життя і впливає на поведінку людини в суспільстві, на його характер, життєвий шлях тощо.

Слід зазначити, що феномени неповноцінності та заниженої самооцінки формуються через процес самопорівняння з важливими об'єктами в ранньому дитинстві, що стає мотивацією та сприяє поведінці для подолання почуття неповноцінності та досягнення життєвих цілей [9].

Цей самий процес порівняння себе з іншими ще в середині ХХ століття був покладений в основу теорії соціального порівняння Л. Фестінгера, який пояснював появу самооцінки як наслідок процесу порівняння себе з іншими [2].

Так або інакше, але в разі оцінки власної особистості людина порівнює себе з іншими. Відповідно до цієї теорії, при відсутності об'єктивних стандартів для оцінки своїх особистісних рис і якостей людина шукає інших людей, щоб через порівняння з ними оцінити себе. Якщо людина не знаходить об'єктивного стандарту, то вона покладається на думку оточуючих про її зовнішність, здібності, про почуття, які людина відчуває, тобто орієнтується на соціальне оточення [2].

Результатом такого соціального порівняння виступає самооцінка як елемент самосвідомості, що характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особистості, власних здібностей, етичних якостей, вчинків та виступає як важливий регулятор поведінки.

Самооцінка – психологічно особистісне утворення, яке надає людині можливість оцінити свій фізичний та духовний стан, свої можливості, спрямованість, активність, суспільну значущість, свої відносини із зовнішнім світом, іншими людьми та соціальними групами. Самооцінка є обов'язковою умовою реалізації самоконтролю та самовдо-сконалення як важливих форм самокерованої поведінки.

Щодо феномену заздрості, то широкий інтерес до нього з'явився також в межах психоаналітичного підходу. Так З. Фрейд визначав, що заздрість в цілому, так і її переживання зокрема, є природнім

для людини, а тому не вважав за необхідне зосереджувати свій дослідницький інтерес на розгляді причин її виникнення [3].

У дослідженні Н. Грисенко зазначається, що К. Юнг вважав, що в основі заздрості лежать негативні цінності, які є «настільки ж великими та древніми демонами, як і Ерос» та у результаті призводять до виникнення агресії та прагненні до влади, тобто заздрість має руйнівний та динамічний характер [3].

Дещо подібне трактування заздрості, як констатує Н. Грисенко, можна знайти і у роботах А. Адлера, який відмічав, що заздрість є наслідком прагнення людини до влади та досконалості, що супроводжуються такими особистісними переживаннями як почуття неповноцінності, слабкості, безсилля та відсутність волі.

Разом з тим, на думку А. Лісовенко, залежно від наукових підходів дослідників, заздрість розглядалася як неприязне, вороже ставлення (Мк. Даугалл, Т. Бескова), агресивне прагнення (А. Адлер, М. Кляйн), особлива форма тривоги (К. Хорні), особлива форма фрустрації (Е. Фромм), прояв нарцисизму (З. Фрейд, М. Кляйн, Г. Розенфельд, Х. Сегал), прояв комплексу неповноцінності (А. Адлер, К. Муздибаєв) тощо. Таким чином, можна зазначити, що спостерігається розрізненість поглядів науковців на природу, сутність та визначення поняття заздрості, які розглядають її у якості емоції, почуття або властивості особистості [7].

Означені наукові підходи до розуміння поняття заздрості відображають важливі окремі його аспекти, але не дають цілісного уявлення про цей феномен. Це

пояснюється багатогранністю самого феномена заздрості та його зв'язків із самооцінкою та синдромом неповноцінності [7].

Ми вважаємо, що саме тому є актуальним звернутися до сучасних теоретичних та практичних підходів у вивченні виникнення заздрості та її зв'язків із феноменами неповноцінності, самооцінки, які існують у вітчизняній та зарубіжній психологічній науці.

Ключовим, на нашу думку, може слугувати висновок, зроблений у дослідженні В. Лефтерова, Н. Оніщенко, О. Тімченка, що джерелами виникнення в людини почуття заздрості є особливості самооцінки, її рівень та нестійкість, неадекватне соціальне порівняння, особистісні відмінності у схильності до заздрості а також наявність емоцій, які продукують заздрість тощо [6].

Метою статті є спроба теоретико-методологічного аналізу та дослідження особливостей взаємозв'язку феноменів неповноцінності та заздрості.

Ми зробили припущення, що комплекс неповноцінності, який формується, розвивається та змінюється протягом усієї життєдіяльності людини, є джерелом виникнення та розвитку заздрості як соціально-психологічного феномену, що відображається у певних зв'язках, які можливо дослідити експериментальним шляхом.

Методи та методика дослідження включають теоретичний аналіз наукової літератури з проблеми теоретичного визначення та діагностування феноменів неповноцінності та заздрості, а також обґрунтування взаємозв'язку між ними.

Результати. У сучасній вітчизняній психологічній науці ми бачимо ряд досліджень, які спрямовані на встановлення наявності та особливостей причинно-наслідкових зв'язків між феноменами неповноцінності, самооцінки та заздрості, а також пропозиції щодо застосування певних методичних підходів їх експериментальних досліджень.

Так в роботі В. Лефтерова, Н. Оніщенко, О. Тімченка констатується, що сьогодні актуальні дослідження заздрості здійснюються на теоретичних засадах диспозиційної заздрості та використовуються як у вітчизняній, так й у зарубіжній психологічній практиці. Дослідники зазначають, що диспозиційна заздрість являє собою певну конструкцію, яка визначається двома характеристиками, а саме неповноцінністю, яка викликана негативною інтерпретацією висхідного соціального порівняння, та злопам'ятністю, яка виникає внаслідок суб'єктивного відчуття неспра-ведливості [6].

Визначаючи джерела виникнення почуття заздрості, дослідники спираються на наукові результати Smallets, L. Streamer, С. Kondrak, M. Seery щодо зв'язку між рівнем самооцінки, соціальним порівнянням та виникненням феномену заздрості, а саме:

- невідповідна висока (висока явна, низька прихована) самооцінка людини призводить до негативних переживань, бажання знищити об'єкт заздрості, що відповідає злісній заздрості, яка виникає після соціального порівняння вниз, а не вгору;

- конгруентна висока самооцінка (висока явна, висока прихована)

людини призводить до позитивних переживань, бажання підняти себе до рівня об'єкта заздрості, що відповідає доброякісній заздрості, яка виникає після соціального порівняння вгору, а не вниз [6].

Слід зазначити, що висновки саме цього дослідження дозволяють нам розглядати процес виникнення та розвитку заздрості з позицій диспозиційної заздрості та здійснювати експериментальні дослідження із використанням опитувальника Шкала для вимірювання доброякісної та зло-якісної заздрості «BEMAS» (The Benign and Malicious Envy Scale, Lange & Crusius, 2015), який вже має практичне застосування завдяки її україномовній адаптації Н. Пилат та І. Галецької у 2022 році.

У свою чергу, в своєму дослідженні І. Кучманіч та Г. Отреп'єва дійшли висновку, що за своєю структурою заздрість є досить складним почуттям, передумовою деструктивної поведінки особистості, а породжується вона відсутністю внутрішньої світоглядної та психологічної рівноваги, гармонії [5].

При цьому вони спираються на висновки К. Муздибаєва, який виокремлює компоненти заздрості, які можуть слугувати для виділення етапів досліджуваного переживання, а саме від соціального порівняння через переживання почуття досади, засмучення, приниження до бажання або реального позбавлення предмета переваги. К. Муздибаєв у цій моделі наголошує, що переживання заздрості розпочинається із соціального порівняння.

Тому дослідники роблять висновок, що явище заздрості є складним за своєю структурою почуттям, яке проявляється на трьох

рівнях: на рівні свідомості (усвідомлення більш низького власного положення або статусу); на рівні емоційного переживання (почуття досади, роздратування або злості); на рівні реальної поведінки (руйнування, усунення предмета заздрості), що у сукупності виступає важливим механізмом деструктивної поведінки [5].

В своїй дослідницькій роботі А. Лісовенко розглядає феномен заздрості як ставлення до іншої людини, зумовлене суб'єктивною оцінкою її переваги в значущих сферах, що супроводжується комплексом негативних емоцій, зниженням самооцінки і бажанням нівелювати цю перевагу [7].

У проведеному А. Лісовенко емпіричному дослідженні, яке спиралося на базові теоретико-методологічні висновки Т. Бескової, розглянуто два типи заздрісного реагування, а саме заздрість-неприятність і заздрість-зневіра, які передбачають різний набір супутніх емоцій та різні поведінкові реакції на переваги інших. При цьому для діагностики показників заздрості була використана "Методика дослідження заздрісності особистості" (МДЗО) Т. Бескової, що спрямована на виявлення домінуючих станів, емоцій та способів поведінки суб'єкта заздрості [7].

Пізніше результати наукового пошуку дозволили А. Лісовенко та її науковому керівнику О. Санніковій у 2018 році розробити та провести апробацію авторських методик для дослідження індивідуально-психологічних особливостей переживання почуття заздрості, а саме «Диференціальна діагностика схильності особистості до заздрощів», «Соціальні настанови особистості

відносно заздрощів» та «Шкала самооцінки показників заздрісності».

Слід підкреслити, зазначені інструментальні підходи є дуже цікавими у межах нашого дослідження, але зазначені методики ще мають бути перевірені на валідність та надійність.

На відміну від попередніх авторських методик, ми звернули увагу на Методику діагностики видів заздрості, яка вперше запропонована М. Кузнецовим у російськомовному варіанті у 2008 році, а у 2023 році пройшла україномовну адаптацію.

Методика дозволяє характеризувати 12 видів заздрості: 1) до багатства інших; 2) до кохання у інших; 3) до матеріальних придбань інших; 4) до статусу та популярності інших; 5) до здоров'я інших; 6) до незалежності інших; 7) до володіння матеріальними цінностями; 8) до тих людей, що живуть в іншому просторі / часі; 9) до особливих персонажів; 10) гендерна заздрість; 11) до здібностей та умінь інших; 12) до гарної зовнішності інших [4].

При розробці зазначеної методики М. Кузнецов спирається також на базові концептуальні позиції К. Муздабаєва щодо компонентів заздрості, а саме: соціальне порівняння; сприйняття суб'єктом переваги іншого над собою; переживання досади, засмучення, приниження з цього приводу; неприязне ставлення або ненависть до того, хто переважає; бажання або скоєння об'єкту заздрощів шкоди; бажання або реальне позбавлення об'єкта заздрості предмета переваги [4].

Автором підкреслюється, що прояви більшості з цих видів заздрості, які можливо діагностувати, не вимагають спеціальних пояснень та

збігаються за змістом з багатьма теоретико-методологічними підходами у класифікації феномену заздрості та створюють, на наш погляд, можливість для встановлення зв'язків заздрості з неповноцінністю та самооцінкою.

До розгляду проблематики феномену неповноцінності та його наслідків для психічного здоров'я особистості ми зверталися у наших сумісних з О. Березюком, О. Фільцем та В. Грабчаком дослідженнях щодо зв'язку неповноцінності, заниженої або завищеної самооцінки з деструктивними феноменами (депресія, тривога, стрес тощо), які негативно впливають на життєдіяльність людини, і в першу чергу це стосується створення в особистості вкрай негативної ієрархічної уяви про себе в соціальному середовищі, що супроводжується страхом бути відкинутою [2, 9].

При цьому ми розглядали почуття неповноцінності як психопатологічний синдром, зміст якого виявляється у стійкому переконанні особистості у власній неспроможності досягнути сенс основних видів людської діяльності та мислення, здійснити їх на рівні утвердження себе в суспільстві як повноцінної особистості.

Зауважимо, що це вкрай негативні наслідки, але неповноцінність не обов'язково може призвести до них, вона може викликати інші, менше загрозливі для особистості феномени такі як заздрість.

Тому, ми вважаємо, що методика, яка застосована нами у попередніх дослідженнях, дозволяє достовірно та якісно оцінити феномен неповноцінності, а саме це

Порівняльний Індекс Почуття Неповноцінності (Comparative Feeling of Inferiority Index - CFII), розроблений П. Діксоном та Д. Страно (P.N. Dixon & D.A. Strano, 1989, 1990). Анкета цієї методики була перекладена, описана та адаптована нами в Україні та може бути застосована у дослідженнях зв'язків між феноменами неповноцінності, самооцінки та заздрості [2].

Для нашого дослідження також представляє інтерес дослідження С. Яланської, в межах якого здійснено психологічний аналіз впливу заздрості на формування та розвиток особистості. Авторкою визначено, що заздрість може бути як деструктивним, так і конструктивним фактором, що впливає на формування особистісних рис людини [8].

На думку С. Яланської, заздрість - це почуття неоднозначне, яке полягає з одного боку у сприйнятті суб'єктом переваг, досягнень інших як загрози цінності свого «Я» і супроводжується психофізіологічними механізмами, що негативно впливають на емоційний стан та здоров'я людини. З іншого боку – у прагненні суб'єкта розділити переваги, досягнення оточуючих, беручи їх за приклад для власного самовдосконалення та відчутті, що він здатен досягти більшого [8].

Також за результатами психолого-педагогічного пошуку С. Яланською розроблено рекомендації у вигляді формул щодо уникнення заздрості та трансформації її деструктивного змісту у конструктивний.

Обговорення результатів.

Результати проведеного теоретико-методологічного дослідження дозволили запропонувати до використання сучасні закордонні та

вітчизняні психодіагностичні методики для встановлення статистичних зв'язків між феноменами неповноцінності та заздрості через аналіз наступних показників:

- почуття неповноцінності (ідентифікація осіб зі зміненим почуттям власної гідності) за допомогою Опитувальника порівняльного індексу почуття неповноцінності «CFII» (Comparative Feeling of Inferiority Index, P.N. Dixon & D.A. Strano, 1989-1990), який адаптовано українською мовою у 2022 році Березюком О.Р., Фільцом О.О., Грабчаком В.І., Сірко Р.І.;

- видів заздрості за Методикою діагностики видів заздрості (М.А. Кузнецов, Фоменко К.І., Лифар Н.Л.) із україномовною адаптацією у 2023 році;

- відмінностей у диспозиційній заздрості за допомогою Шкали для вимірювання доброякісної та злроякісної заздрості «BEMAS» (The Benign and Malicious Envy Scale, Lange & Crusius, 2015), адаптованою та апробованою українською мовою Н. Пилат та І. Галецькою у 2022 році.

Крім того, під час прогнозування виникнення заздрості та запобігання її негативному впливу на цілісність особистості та її психічне здоров'я, ми можемо звернутися до психолого-педагогічних рекомендацій щодо уникнення деструктивних наслідків заздрості, які розроблені С. Яланською та у загальному вигляді запропоновано як формула уникнення заздрості особистості, яка включає формування в людини: почуття власної повноцінності; розуміння власних переваг; мети, яку ставить особистість перед собою; володіння саморегуляцією; відсутність постійних порівнянь себе з іншими [8].

У разі виникнення цього феномену С. Яланська пропонує формулу трансформації заздрості особистості у поштовх до дій для власного вдосконалення, яка передбачає формування в людини: почуття власної повноцінності; розуміння власних переваг; мети, яку ставить особистість перед собою; оволодіння саморегуляцією; порівняння себе з іншими; творчість [8].

Висновки. Таким чином, проведене нами дослідження дозволило зробити певні теоретико-методологічні висновки щодо взаємозв'язку між феноменами неповноцінності та заздрості, що може слугувати базою для продовження експериментальних пошуків задля встановлення більш конкретних психологічних показників та характеристик цього взаємозв'язку із застосуванням сучасних психодіагностичних методик.

Література

1. Адлер А. Наука жити. Комплекс неповноцінності та комплекс переваги. Київ : Port-Royal, 1997. 400 с.
2. Березюк О.Р., Фільц О.О., Грабчак В.І., Сірко Р.І. Опитувальник порівняльного індексу почуття неповноцінності: переклад, валідація та досвід використання в Україні. Вісник Вінницького національного медичного університету. 2022 р. Т. 26, №4. С. 633-636. DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2022-26(4)-20
3. Грисенко Н.В. Індивідуально-психологічні характеристики схильних до заздрості осіб. Науковий журнал «Молодий вчений». 2019 р. № 12 (76). С. 261-266. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-54>
4. Кузнецов М.А., Фоменко К.І., Лифар Н.Л. Методика психодіагностики видів заздрості. Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди Серія: Психологія. 2024 р. №. 69, С. 115-129. DOI: <https://doi.org/10.34142/23129387.2023.69.09>
5. Кучманіч І. М., Отреп'єва Г. Р. Феномен заздрості як об'єкт психологічного аналізу. Наук. вісник Миколаївського держ. університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки. 2013. Том 2. Вип.10. С.177-181. -Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_36
6. Лефтеров В.О., Оніщенко Н.В., Тімченко О.В. Феномен заздрості та його особливості у сучасних психологічних дослідженнях. Науко-вий журнал з соціології та психології ГАБІТУС. 2023 р. Випуск 51. С.158-162. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.51.26>
7. Лісовенко А.Ф. Особливості емоційного інтелекту осіб, схильних до переживання заздрощів. Наука і освіта. Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса: 2014. № 11. -С. 107-112. -Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_11_22
8. Яланська С.П. Формування та розвиток особистості: конструктивні й дескрутивні фактори. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. –Полтава. 2015 р. Вип. 64. - С. 17-22. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2015_64_6
9. Oleh Berezyuk, Oleksandr Filts, Volodymyr Hrabchak, Roksolana Sirko. The phenomenon of inferiority and depression. Proceedings of the Shevchenko Scientific Society. Medical

*R. Sirko, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Head of Department
Lviv State University of Life Safety*

THE PHENOMENON OF INFERIORITY AS A SOURCE OF ENVY

The study of the characteristics of the inferiority syndrome and the phenomenon of envy has become particularly relevant, driven by the increasing impact of stress factors on people in the context of war. These factors cause corresponding psychological changes and personality deformations, leading to the formation of negative mental states, among other effects.

Today, researchers examine the phenomena of inferiority and envy within specific theoretical, methodological, and conceptual frameworks. These have developed over recent years and have actively shaped the theoretical and practical foundation for studying these phenomena, taking into account modern scientific perspectives on their formation, development, classification, and diagnosis. This is reflected in the research of domestic scientists, whose findings allow for the systematization, adaptation, and creation of relevant psychodiagnostic tools to study the phenomena of inferiority, envy, and the relationships between them.

The results of the conducted theoretical and methodological research have made it possible to suggest the use of modern foreign and domestic psychodiagnostic methods to establish statistical relationships between the phenomena of inferiority and envy by analyzing the following indicators:

- the feeling of inferiority (identification of individuals with a changed sense of self-worth) using the Comparative Feeling of Inferiority Index Questionnaire "CFII" (P.N. Dixon & D.A. Strano, 1989-1990), which was adapted into Ukrainian in 2022 by Bereziuk O.R., Filts O.O., Hrabchak V.I., and Sirko R.I.;

- types of envy using the Method for Diagnosing Types of Envy (M.A. Kuznetsov, K.I. Fomenko, N.L. Lifar), adapted into Ukrainian in 2023;

- differences in dispositional envy using the Benign and Malicious Envy Scale "BEMAS" (Lange & Crusius, 2015), adapted and tested in Ukrainian by N. Pylat and I. Haletska in 2022.

The conducted research has led to several theoretical and methodological conclusions regarding the relationship between the phenomena of inferiority and envy. This can serve as a foundation for further experimental searches to establish more specific psychological indicators and characteristics of this relationship using modern psychodiagnostic methods.

Keywords: inferiority syndrome; self-esteem; social comparison; envy.

References

1. Adler, A. (1997). *Nauka zhyty. Kompleks nepovnotsinnosti ta kompleks perevahy* (The Science of Living. The Inferiority Complex and the Superiority Complex). Kyiv: Port-Royal, 400 pages. [In Ukrainian].

2. Bereziuk, O.R., Filts, O.O., Hrabchak, V.I., & Sirko, R.I. (2022). *Opytuvalnyk porivnialnoho indeksu pochuttia nepovnotsinnosti: pereklad,*

valizatsiia ta dosvid vykorystannia v Ukraini (Comparative Index of Inferiority Feeling Questionnaire: Translation, Validation, and Application Experience in Ukraine). *Visnyk Vinnytskoho natsionalnoho medychnoho universytetu*, Vol. 26, No. 4, pp. 633–636. DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2022-26(4)-20. [In Ukrainian].

6. Hrysenko, N.V. (2019). *Indyvidualno-psykholohichni*

kharakterystyky skhyl'nykh do zazdristi osib (Individual-Psychological Characteristics of People Prone to Envy). *Molodyi vchenyi*, No. 12(76), pp. 261–266. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-12-76-54>. [In Ukrainian].

3. Kuznietsov, M.A., Fomenko, K.I., & Lifar, N.L. (2024). *Metodyka psykho-diahnostyky vydiv zazdristi* (Psychodiagnostic Methodology for Types of Envy). *Visnyk KhNPU im. H.S. Skovorody. Serii: Psykholohiia*, No. 69, pp. 115–129. DOI: <https://doi.org/10.34142/23129387.2023.69.09>. [In Ukrainian].

4. Kuchmanych, I.M., & Otrepiieva, H.R. (2013). *Fenomen zazdristi yak obiekt psykholohichnoho analizu* (The Phenomenon of Envy as an Object of Psychological Analysis). *Naukovyi visnyk Mykolaiivskoho derzhavnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlynskogo. Serii: Psykholohichni nauky*, Vol. 2, Issue 10, pp. 177–181. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2013_2_10_36. [In Ukrainian].

5. Lefterov, V.O., Onishchenko, N.V., & Timchenko, O.V. (2023). *Fenomen zazdristi ta yoho osoblyvosti u suchasnykh psykholohichnykh doslidzhenniakh* (The Phenomenon of Envy and Its Features in

Modern Psychological Studies). *Habitus*, Issue 51, pp. 158–162. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.51.26>. [In Ukrainian].

7. Lisovenko, A. F. (2014). *Osoblyvosti emotsiinoho intelektu osib, skhyl'nykh do perezhyvannia zazdroshiti* (Features of Emotional Intelligence in People Prone to Experiencing Envy). *Nauka i osvita*, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, No. 11, pp. 107–112. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2014_11_22. [In Ukrainian].

8. Yalanska, S.P. (2015). *Formuvannia ta rozvytok osobystosti: konstruktyvni y destruktyvni factory* (Formation and Development of Personality: Constructive and Destructive Factors). *Pedahohichni nauky*, Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko, Issue 64, pp. 17–22. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2015_64_6. [In Ukrainian].

9. Bereziuk, O., Filts, O., Hrabchak, V., & Sirko, R. (2023). *The Phenomenon of Inferiority and Depression*. *Proceedings of the Shevchenko Scientific Society. Medical Sciences*, Vol. 2(72). DOI: 10.25040/ntsh2023.02.11 [in English].

Надійшла до редколегії: 03.10.2024

Прийнята до друку: 28.10.2024